

Ondanks het feit dat het Nederlandse pensioenstelsel tot het beste ter wereld behoort, bestaat toch alweer enige tijd de noodzaak om het stelsel aan te passen aan de gewijzigde omstandigheden. De economische crisis, de turbulentie op de financiële markten en de gevolgen daarvan op de dekkingsgraden hebben de kwetsbaarheid van het systeem blootgelegd. Actie was en is geboden.

Van doorsneepremie naar een pensioen op maat

Net voor het zomerreces, op 6 juli 2015, deelde de staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid de *Hoofdpijnen van een toekomstbestendig pensioenstelsel* met de Tweede Kamer (Kamerstukken II, 2014-2015, 32 043, nr. 263).

TERUGBLIK

Reeds vanaf 2009 houden de opvolgende kabinetten zich actief bezig met de toekomstbestendigheid van het Nederlandse pensioenstelsel. Het kabinet heeft de Tweede Kamer op 25 mei 2009 per brief geïnformeerd over de wijze lessen die konden worden getrokken uit de gevolgen van de toen ingetreden crisis voor het pensioenstelsel. De Commissie Frijns (Beleggingsbeleid en Risicobeheer), de Commissie Goudswaard (Toekomstbestendigheid Aanvullende Pensioenregelingen) en de Commissie Don (Parameters Financieel Toetsingskader) werden ingesteld.

Achtereenvolgens zijn vanaf dat moment in verschillende brieven, pensioenakkoorden, een uitwerkingsmemorandum, hoofdpijnennota's en evaluaties, veel verschillende oplossingsrichtingen aangedragen, discussies gevoerd en afspraken gemaakt. Denk hierbij aan de wens tot premiestabilisatie, het verwerken van de stijging van de levensverwachting, de overgang naar schokbestendige en transparante pensioencon-

tracten, de versterking van deskundigheid van pensioenbestuurders en de verbetering van de governance van pensioenfondsen.

De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid heeft op 7 april 2010 een brief naar de Tweede Kamer gestuurd met de beschrijving van de toekomst van het aanvullend pensioenstelsel onder bijvoeging van het rapport *Evaluatie Financieel toetsingskader pensioenfondsen*. Vervolgens hebben de sociale partners in de Stichting van de Arbeid (STAR) in het voorjaar van 2010 in het pensioenakkoord afspraken gemaakt over de noodzakelijke aanpassingen van de arbeidspensioenen in de tweede pijler.

De afspraken in het Pensioenakkoord 2010 over premiestabilisatie, verwerking van de stijging van de levensverwachting en de overgang naar schokbestendige en transparante pensioencontracten zijn vervolgens door de minister van SZW en de STAR op 9 juni 2011 uitgewerkt in het Uiterwerkingsmemorandum Pensioenakkoord. Met de voorstellen in de *Hoofdpijnennota herziening financieel toetsingskader pensioenen* van 30 mei 2012 zette het kabinet het beleid voort dat in gang is gezet met de brief van 7 april 2010. Dat geldt ook voor de versterking van de deskundigheid van pensioenbestuurders en de verbetering van de governance bestuursmodellen, die eveneens ruim aandacht kreeg in de brief van 7 april 2010.

De Sociaal-Economische Raad (SER) heeft unaniem het advies Toekomst Pensioenstelsel vastgesteld op 20 februari 2015, waarin een waardevolle analyse wordt gegeven van de belangrijkste uitdagingen waarvoor het Nederlands pensioenstelsel zich gesteld ziet en schetst een aantal varianten ter verbetering. Niet alle voorstellen en aanbevelingen van de diverse akkoorden zijn, mede dankzij de discussie over de verschillende pensioenvraagstukken in de pensioenwereld, overgenomen. Het grootste deel van de wensen en afspraken is inmiddels in wetgeving verankerd. Denk aan: de verhoogde AOW-leeftijd, AOW op verjaardag, verhoging van de fiscale pensioenrichtleeftijd, aanpassing van het Witteveen kader, aanpassing van het Financieel toetsingskader, de Wet versterking bestuur pensioenfondsen en de Wet pensioencommunicatie. Er is echter meer nodig voor een toekomstbestendig pensioen.

DE VOLGENDE STAP

In de afgelopen periode keek het kabinet naar de volgende stap: de inrichting van een pensioenstelsel dat klaar is voor de 21ste eeuw. Een stelsel dat vooral transparant moet zijn en waar mensen vertrouwen in kunnen hebben. De opbrengst van de Nationale Pensioendialoog die staatssecretaris Klijnsma heeft gevoerd met vele betrokkenen, was hiervan het uitgangspunt. Zij heeft dat verwoord in haar brief over Hoofddlijnen van een toekomstbestendig pensioenstelsel.

VERSTERKING, WAARDEN EN DE VARIANTEN OP KOMST

Volgens Klijnsma moeten we de sterke elementen behouden en het stelsel op een aantal belangrijke punten versterken. Daarnaast noemt zij een aantal waarden die zij belangrijk vindt bij het toekomstbestendig maken van het systeem:

1. De AOW als basis voor een goede oude dag voor iedereen
2. Voorkomen van een grote terugval in levensstandaard na pensionering
3. Samen risico's delen
4. Een transparant en eenvoudig pensioen
5. Een op maat gesneden pensioen
6. Een goed pensioen is een gedeelde verantwoordelijkheid
7. Vertrouwen in het pensioenstelsel

Om inzicht te krijgen in mogelijke ontwikkelingsrichtingen en het kabinet te ondersteunen bij zijn gedachtevorming, zijn uit de opbrengst van de Nationale Pensioendialoog vijf mogelijke varianten samengesteld en in de notitie uitgewerkt.

Op basis van deze varianten, de waarden voor een toekomstbestendig pensioenstelsel en de maatschappelijke trends en ontwikkelingen, komt het kabinet tot de hoofddlijnen ofwel denkrichtingen voor het toekomstbestendig pensioen. Deze ideeën moeten verder concreet worden ingevuld en uitgewerkt met alle betrokkenen in het pensioenveld.

EEN TOEREIKEND AANVULLEND PENSIOEN VOOR ALLE WERKENDEN

Het grootste deel van de werknemers in Nederland valt onder een collectieve, verplichtgestelde pensioenregeling terwijl de werknemers in de zogenaamde witte vlek, de zelfstandigen en een groep flexwerkers, geen of slechts beperkt pensioen opbouwen. Daarom vindt het kabinet het belangrijk dat alle werkenden, met behoud van de verplichte deelneming en afgestemd op de individuele situatie, een toereikend aanvullend pensioen kunnen opbouwen. Een arbeidsvormneutraal pensioen is dus gewenst.

Tijdslijn van publicaties

Datum	Document
25 mei 2009	Brief Consultatie voorontwerp van wet herziening ftk. (Kamerstukken II, 2008-2009, 30 413, nr. 127)
7 april 2010	Brief beschrijving toekomst van het aanvullend pensioenstelsel, met als bijlage het rapport <i>Evaluatie Financieel toetsingskader pensioenfondsen</i> . (Kamerstukken II, 2009-2010, 30 413, nr. 142)
4 juni 2010	Pensioenakkoord over noodzakelijke aanpassingen in het tweedepijler pensioen.
9 juni 2011	Uitwerkingsmemorandum Pensioenakkoord
30 mei 2012	Hoofddlijnennota herziening financieel toetsingskader pensioenen
20 februari 2015	SER Advies Toekomst Pensioenstelsel
6 juli 2015	Kamerbrief hoofddlijnen van een toekomstbestendig pensioenstelsel.

AFBOUW DOORSNEESYSTEMATIEK VOOR EEN DEGRESSIEVE OPBOUW

Het kabinet heeft de ambitie om over te gaan op een actuariel correcte systematiek van pensioenopbouw. Voorlopig krijgt de degressieve pensioenopbouw de voorkeur boven de doorsneesystematiek die vanaf 2020 afgebouwd zal worden. Het kabinet ziet dit als een belangrijke stap.

De degressieve opbouw houdt in dat alle werknemers binnen een pensioenregeling dezelfde premies betalen terwijl de pensioenopbouw afneemt naarmate men ouder wordt.

De gevolgen van deze overgang op de bestaande aanspraken en rechten van deelnemers, de (fiscale) pensioenwetgeving en de huidige verplichtstelling zijn complex en nog niet te overzien.

Overigens is het de vraag of de verplichtstelling van de bedrijfstakpensioenfondsen in stand gehouden kan worden bij afschaffing van de doorsneepremie. De doorsneepremie is immers door het Hof van Justitie EU in het arrest Brentjens (21 september 1999, C-115/97—C-117/97) als belangrijke rechtvaardiging van de inbreuk op de concurrentie die voortvloeit uit de verplichtstelling genoemd. Tot onze verbazing worden Europa en de huidige herziening van de IORP-richtlijn overigens helemaal niet genoemd in de brief van Klijnsma, terwijl de Europese wet- en regelgeving van wezenlijke invloed is op ons pensioenstelsel.

EEN TRANSPARANT EN EENVOUDIG PENSIEN

Het kabinet ziet de noodzaak van de ontwikkeling van nieuwe pensioenovereenkomsten, waarin het voor deelnemers inzichtelijk is welke risico's zij lopen. Er is een tendens zichtbaar naar pensioenovereenkomsten waarin de sterke aspecten van de bestaande premie- en uitkeringsovereenkomst worden gecombineerd (CDC-regelingen). We zien overigens de laatste jaren dat de CDC-regeling, waarbij de premie meestal vijf jaar vaststaat en er wordt gestreefd om daaruit een geïndexeerde middelloonregeling te financieren, aan een flinke opmars bezig is. Het is daarom goed dat deze trend wordt meegenomen in de denkrichting en verder wordt uitgedacht, waarbij contractvormen met een persoonlijk pensioenvermogen met risicodeling mogelijk worden. Het kabinet stelt

aan dit soort denkrichtingen een aantal randvoorwaarden waarbinnen de gewenste contractvorm verder uitgewerkt kan worden. Dat betekent echter niet dat dit ook tot de gewenste resultaten leidt. Het vertrouwen winnen van de mensen doe je vooral door te voldoen aan de individuele keuzes en wensen en door het maken van duidelijke afspraken die ook worden nagekomen.

MAATWERK EN KEUZEMOGELIJKHEDEN

Het kabinet wil pensioenregelingen die beter aansluiten op de kenmerken en voorkeuren van deelnemers. Gelukkig beseft het kabinet dat er ook nadelen kleven aan de keuzemogelijkheden. Meer keuze kan gepaard gaan met hogere uitvoeringskosten. Het kabinet gaat de mogelijkheden verder verkennen. Er kan gekeken worden naar een automatische pensioenopbouw als standaardoptie met een uitstapmogelijkheid (voor bijvoorbeeld zelfstandigen) of naar mogelijkheden om de pensioeninleg en de pensioenuitkering af te stemmen op persoonlijke behoeften, zoals de aanschaf of de aflossing van een eigen woning of voor zorggerelateerde behoeften. In eerste instantie lijkt de laatste mogelijkheid ons risicovol en is de vraag of dit een verbetering en versterking van het stelsel is. Mensen kunnen namelijk verkeerde keuzes maken en het is aantrekkelijk om pensioengeld 'op te eten'. Strenge en duidelijke randvoorwaarden zijn dan nodig.

TOT SLOT

Het is zeer positief dat het kabinet de ontwikkeling van een sterk pensioenstelsel voortzet. Het geeft met deze hoofdlijnen richting, maar laat ook ruimte voor verdere invulling en overleg. Deze ruimte is nodig, omdat een hervorming een complex en veelomvattend traject is dat jaren in beslag zal nemen. Daarnaast geeft Klijnsma aan dat zij bij de inrichting van het pensioenstelsel creatieve en innovatieve oplossingen omarmt. Een zorgvuldige uitwerking en het verzekereren van een breed draagvlak staan hierbij voorop. Voor iedereen een verplichte basispensioenregeling, waarbij de verdere invulling en uitvoering afhankelijk is van de individuele keuzes en de situatie van de mensen is zeker de moeite waard om nader te onderzoeken.